

בגמ': ר"י וריב"ל, חד אמר ערבה יסוד נביאים וחד אמר ערבה מנהג נביאים וכו'.

וכתב רש"י דנפק"מ דאם זה יסוד נביאים - מברכים, אך אם זה מנהג נביאים לא מברכים, כיון שאי אפשר לומר וציונו דאפי' בכלל לא תסור ליתא. וכתבו תוס' שלפי דרכו של רש"י מה שמברכים ביו"ט שני אפי' שהוא מנהג, מכיון שאין אומרים בו כלל וציונו אלא רק קידוש ושהחיינו.

והר"ן הקשה על דברי התוס', דהרי גם ביו"ט שני מברכים וצונו באכילת מצה ביו"ט שני של פסח. ומכח זה חולק על דבריהם ונוקט, דיו"ט שני לאו מנהג הוא אלא תקנה קבועה שינהגו מנהג אבותיהם בידיהם, ולכן שייך לומר וצונו.

הרמב"ם בכמה מקומות כותב שיו"ט הוא מנהג, שלא כדברי הר"ן. כגון בפ"א מיו"ט הלכה כ"א וז"ל "זה שאנו עושים בחו"ל כל יו"ט מאלו ב' הימים מנהג הוא", וכן בפ"ו מקדוש החודש הלכה י"ד וז"ל "אין יו"ט שני להסתלק מן הספק אלא מנהג בלבד", ובפ"ו מהלכות תלמוד תורה הלי"ד לגבי דברים שמנדין עליהם "המחלל יו"ט שני של גליות אע"פ שהוא מנהג". ולדבריו קשה קושית הר"ן כיצד מברכים על תקיעת שופר ואכילת מצה ביו"ט שני.

אמנם הרמב"ם פליג, בגדרי מנהג על דעתו של רש"י הנ"ל שנוקט שלא עוברים בלאו דלא תסור, דהרמב"ם סבר דעוברים בלא תסור גם במנהג. דכתב כן בהקדמתו לסדר זרעים וז"ל "וכן יתבאר מהם המנהגות והתקנות שהתקינו או שנהגו בכל דור ודור כמו שראו ביו"ד של אותו דור לפי שאסור לסור מהם שנאמר לא תסור מן הדבר אשר יגידו לך ימין ושמאל" עכ"ד. וכ"כ גם בפרק א' מהלכות ממרים הלכה ב' יעו"ש. מבואר שגם במנהג יש לאו דלא תסור. ולפי"ז אדרבה על כל מנהג שייך וציונו. וקשה לאידך גיסא, מדוע מבואר בגמ' שלמ"ד מנהג נביאים אין ברכה הרי הוי ככל דין דרבנן. דבשלמא לרש"י לא שייך לומר וצונו כי אין לא תסור, אך לרמב"ם שעוברים בלא תסור מדוע אין ברכה.

וביאר מרן הגרי"ז זצ"ל שתיקנו ברכות רק על דבר שיש לו שם מצוה, ולא על דבר שיש לו שם מנהג. ולכן ביו"ט שני על תקיעת שופר ואכילת מצה ששם מצוה להם (אמנם מדרבנן) שייך עליהם ברכה, משאי"כ בכל מנהג שאינו אלא מנהגות שתיקנו חכמים - אין ברכה, אפי' שעובר בלאו דלא תסור וכנ"ל.

בכ"ז בו (הל' אבל) כתב שמי שהוא אבל כל שנים עשר חודש על אביו אינו מקיף בלולב סביב לבימה. וכתב הבית יוסף (סי' תר"ס) תימה הוא למה יפסיד האבל ההקפה. וכתב הב"ח (שם) שטעמו הוא דכיון דקיי"ל דהלכה כר' יוחנן לגבי ריש לקיש, נמצא שכהני פרועי ראש וכן בעלי מומים לא היו מקיפין סביב למזבח, כיון שהיה אסור להם להיכנס בין האולם למזבח. וכיון שהאבל כל שנים עשר חודש הוא פרוע ראש, שאסור לו להסתפר, על כן לא נהגו להקיף וכדוגמת הקפת המזבח. והקשה א"כ בעל מום וזר גם כן לא היה להם להקיף, כמו שאסור להם להיכנס בין האולם למזבח, ותירץ דדוקא באבל שניכר ונראה לכל שהוא פרוע ראש, נהגו לעשות כדוגמת המזבח שלא יקיפו, משא"כ בעל מום וזר שאינו נגלה לכל, לא עשו כדוגמת המזבח.

עוד טעם כתב הב"ח דכיון דההקפה הוא משום שמחה, כמו שנאמר ושמחתם לפני ד' אלקיכם שבעת ימים, ואבל אסור בשמחה, לכן נהגו שאינם מקיפים. הגר"א בביאורו (סי' תר"ס סק"ט) ציין לזה מש"כ תוס' לקמן מ"ה ע"א ד"ה תקעו הריעו תקעו, דמה שהיו תוקעין בשעת ההקפה היה משום שמחה, ולכן כיון שהוא שמחה אבל אסור בו.

★★

בגמ': בעלי מומים נכנסים בין האולם למזבח.

בחי' מהרי"ח (כלים פ"א מ"ט) תמה למאוד על הלשון "בין האולם למזבח" שמוזכר תמיד, שכיון שהמזבח הוא מבחוץ והאולם הוא מבפנים, והוא מגיע מבחוץ פנימה, הו"ל למימר "בין המזבח לאולם".

וכתב דיש לומר דנקט אשיגרת לישנא דפ"ג דמדות מ"ו דאיתא שם שהכיוור הי' בין האולם ולמזבח משוך כלפי הדרום. ושמה לא יוכל לכתוב בין המזבח לאולם, שהרי הכיוור לא הי' בין המזבח לאולם אלא משוך לצד דרום מחוץ למזבח, אבל הי' מול וכנגד האולם, לכן נקט בין האולם ולמזבח, כלומר בחלל שבין המזבח ולאולם, ואגב גררא נקט הכי בשאר מקומות.

שוב כתב דקרא הכי כתיב יחזקא' (ח' ט"ז) והנה פתח היכל ה' בין האולם ובין המזבח, ושם קחשיב מפתח ההיכל שהיא בפנים ושפיר נקט שם, וכן בשאר המקומות כתיב בין האולם ולמזבח.

★★